

FOLKLORISTIKA

= anglický původ, všechno to, co lid ví, to co zná, lidová moudrost, novotvar u nás (v literární oblasti), v 60. letech přechází i do jiných oblastí, používáno pejorativně - synonymum pro slovo svéráz, v 60. letech z němčiny z Volkunde = také ústní lidová slovesnost, prasto národní poezie
= studiem folkloristika - mezi etnologií a uměnovědnými disciplínami, vědy o společnosti, sociální psych., vědy o kultuře, dějiny umění, jazykověda, archeologie, a především mezi historické vědy
= konstituuje se na základě literární vědy, zdůrazňují etnografické a etnologické jevy pro poznání lidové kultury
= spolupracuje s literaturou, využívá její terminologii, dějiny hudby (musí mít sluch a musí na něco hrát), s historií (využívá její metody), sociologií (malé skupiny, diády, subkultury), s jazykovědou (vzniká i etnolingvistika, pražský lingvistický kroužek - Bogatyrev, Jacobson)
= součástí tradiční lidové kultury

= projevy slovesné, taneční, hudební a dramatické » převážně ústní podání, hudba (etnohudební), etnochoreologie (tanec)

Synkrecie = komplexnost uměleckých a mimouměleckých forem folklóru = mají nějakou estetickou fce, ale původním účelem je něco jiného, existuje nějaká hierarchie, musíme vědět, zda ta původní nepřevyšuje estetickou

- **ústnost** - podmiňuje celou řadu zvláštností, nemají fixovanou podobu, jsou množinou variantů (folklóry), každá píseň je samostatnou variantou (momentka ptáka v letu - nějaký zpěvák to řek :-), má vliv i na formu - interpret musí mít záchytné body, šlo to z paměti, tak si pomáhali rýmem (sdružený - aabb), trojnásobné rozvíjení děje (pohádky po třech úkolech)
- **variantnost** - důležité - *osobnost interpreta* (je specifické, jsou pak změněny projevy - úmyslné a neúmyslné), *situace, lokalizace* (vliv regionu), *schopnost podléhat změnám* (hlavně u nábož.)
- **kolektivnost** - položeno do samého začátku s folkl. od 19. st, Herder - lidové dílo je takové, které tvoří sám lid, vytvoří to jeden, ale šíří se do okolí - *cenzura kolektivu* - ten to přijímá, dílo je shodné s normami, jeho estetickým citěním, až v této chvíli vzniká folkloristické dílo - *Otakar Hostinský* - původně Herderova teorie *produkční* je nahrazena *receptní*
- **improvizace** - pokud to není improvizace, ale naučené, nejde o folklór

Kritéria folklóru: (rozdíl s literaturou)

1. jevy vázané na malá společenství, skupiny, není masovou záležitostí
2. uchovávají se v kolektivní paměti
3. šíří se kontaktní formou
4. podléhají kolektivním normám (to co kolektiv schválí)
5. je množinou variantu
6. odráží kulturní a sociální vztahy prostředí

Žánry folklóru: je to žánr, ne druh a ni typ, žánr z fr. la genre

= dělíme podle mnoha hledisek:

- a) veršované - pohádka, bajka, rčení, pořekadlo, pranostika, rozpočítadlo, hrdinský epos, píseň, lidové divadlo
 - b) prozaické - pohádka, pověst, bajka, přísloví, lidové divadlo, anekdoty, memoráty, humorka
- dělení podle formy

= podle syžetu - souhrn dějových motivů, vytváření struktury díla (podle nedějových-lyrických- motivů, pak jde o regist = zachycení všech motivů)

- a) syžetové - pohádka, bajka, pověst, hrdinský epos, anekdota, balada (lyrickoepická píseň, také poema, romance, u nás např máj), lidové divadlo, memoráty
- b) nesyžetové - báseň

= podle literárního žánru

- a) lyrika - subjekt, já, děj je nedůležitý - lyrická píseň, báseň, říkadla, rozpočítadla
- b) epika - má syžet, hrdinský epos

c) drama - smíšený žánr, pracuje s lyrickými motivy (balkónová scéna v R+J)

Autentický folklór - pouze ve svém přirozeném prostředí žijí, malé lokální skupiny, ústní, původní,
X

Stylizovaný folklór - jde o vytvořený folklór, umělý naučený, je ovlivňován autentickým, citace, reprodukce, interpretace, inspirace folklórem, aplikace, rekonstrukce, folkl. motivy, popularizuje autentický folk., je protipólem (fixace, výstupy nad lokální)

= je důležité oddělit, zda folklór slouží autorovi, či hra folklóru

Seminář:

= snaha naučit se zaznamenávat hovor, mluví spisovně

fonologická transkripce - za první republiky

fonetická transkripce - v hranatých závorkách, bez pravopisných norem a spisovnosti

folkloristická transkripce - tak jak to slyšíme, pravopisnými normami, ale nespisovně

= používají se malá písmena, čísluje se každý řádek (kvůli poznámkám typu smích, pláč) - ne číslování prázdných řádků

☺ - otázka

↓ - klesne melodie (intonace)

↑ - stoupne melodie

■ - pauza, i více

jó: - protáhnutí délky slova

= - rychlá odpověď,

okamžitá @ - eee, hmmm - hezitační zvuk

- - neumíme to

rozluštit

XY - zdůraznění předpony, píše se velkým písmenem - Nedovoluji např

└Bára: ...

Pavlí: ...

└ Petr: - mluví jeden přes druhého, takhle zaznamenat

- musí být závěr na konci práce

POETIKA

= disciplína, která nám dává základy

Rým

aliterace - germánský, náslovný rým - opakování shodných hlásek na začátcích slov (today, tomorrow, toyota)

koncový - evropský východ, z arabštiny - zvuková shoda hlásek na konci veršů, má tři fce:

1. signalizuje hranici veršů

2. eufonická - z akustického, je v češtině podtržená dvojslabičným slovem

3. významová - rým je pointou verše

rým může být **bohatý** (je jich hodně) x může být rýmová absence (záměrná), známka nedokonalosti

rýmové echo - slovo je obsaženo v druhém slově, se kterým rýmuje

aabbcc - sdružený

abab - střídavý

abca - obkročný

abcabc - postupný - tercín

strofa - sloka, vyšší jednotka veršů, zahrnuje je, jsou spojené rýmy, my máme čtyř řádkovou strofu (kvůli nápěvu)

refrén - opakuje se na stejných místech

ÚVOD DO STUDIA FOLKLÓRU

2.přednáška

30.09.2008

CO BYCHOM MĚLI ZKOUMAT?

- místo a úloha folk. by měla být vysvětlena v kontextu s celým kulturním životem
- brát v úvahu velký vliv masmédií
- pozorovat vznik nových forem, které se vynikají tradičním (vznik nových povídek, např o supermarketech :-), deníky (blogy) smsky, mail
- změny fcí - mají zábavnou, reprezentační, prestižní, komerční, konzumní
- nad lokální (integrované) formy folk. - přirozenou obrannou proti globalizaci

Folklorismus - vznik ve 30. letech, v kroužku formalistů, poprvé použito M. Azadovský, pak etnograf H.

Mosser - možno ho aplikovat na všechny formy života

H. Baussinger (Übringennská škola) - "používání folkloru mimo své původní prostředí s novými fce mi a novým cílem"

Walter Wiora - "druhá existence folkloru"

» dnes se hovoří i o třetí definici folklóru, ale folk. je málo, problém s rozvojem

Uplatnění folkloru v literatuře - Němcová, Hašek (švank - hospodské povídky), Hrabal, literární pohádky (Baar, Erben, Hruška, Kubín (krkonošsko), Kulda (valašsko), pověsti (Jirásek), Balzac, Puškin

Lidový folklorismus - Čechomor, Chodská vlna, Janáček, Tschajkowskij, Dvořák, Martinů + country, jazz

Taneční folklorismus - mazurka, polka ne (umělá), kola (tance dokola, chodské kolečko), rejdvák, orientální tance (břišní), furiant (s temperamentem)

Výtvarný folklorismus - Lada, Aleš (koně, ženy), Mánes (český rok na Orloji), i masopust v Postřekově je zprostředkován původně výtvarně-J. Špila, Úprka J. (obrazy i Louvre)

Architektonický folklorismus - Plečnick (oprava Hradčan), Jurkovič (Lužany, Na pískovně)

Turistický folklorismus - známky, upomínkové předměty, divadlo, scénky, hry, rituály na jarmarkách, tradiční jídla, speciality, agroturistika (vybírání hnoje za poplatek)

Znaky folklorismu:

- protikladem k autentickému folkloru a kultuře
- uvědomělá a záměrná péče o pěstování folkloru (snaha informovat byl původní u folkloru, u tohoto jde o péči)
- folklorismus je institucionalizovaný a organizovaný
- zapojení masmédií (tisk, tv . . .)
- jiná hierarchizace fce - hlavně fce zábavná, umělecká, reprezentativní, estetická komerční

Folklor

- kontaktní
- neformální a spoutaný život
- současné formy (anekdota, sms)
- variabilita
- spontánní vyprávění

Folklorismus

- technická, organizovaná
- vědomá stylizace (koláže)
- přednost archaickým formám
- uniformita
- konformita

LIDOVÉ DIVADLO

= 20. - 30. léta - zabývá se jím P. Bogatirev, sovětský vědec na Komenského uni, přeložil Švejka do ruštiny, autorem publikace "České a slovenské lidové divadlo" + "Souvislosti tvorby"

= divadlo je nutno studovat jako jednotnou strukturu, aniž bychom z ní vyloučili jakýkoli prvek

= jedním ze základních znaků divadla je přeměna v někoho (něco) jiného - tím se odlišuje divadlo od lyriky a eposu, nesmí být ovšem dokonalá (herec nesmí mít pocit úplné přeměny), herec může vyskočit z role, divák může zasáhnout do hry

mimo estetické fce = je druhořadá pro lidové divadlo

- ✓ magická - masopust, převlékání za zvířata
- ✓ náboženská - co se nehraje v kostele, je vykázáno, hraje se před ním
- ✓ obřadní - aby nebyl porušen rituál, každý hraje svou roli (nevěsta musí plakat)
- ✓ satirická - vysmívání se třeba panstvu
- ✓ regionální - upřednostňování vlastního regionu
- ✓ stavovská - vyzdvihování vlastní (sedláci, nižší, kováři)
- ✓ hospodářská - vybírat peníze

aktivně kolektivní etnografické jevy - aktivní (každý se účastní, jsou běžné), nejsou produktem venkovského kolektivu, jsou sem přenášeny X

seminář:

Paralelismus - druh přirovnání kladoucí jevy volně vedle sebe, může být rytmický (stejný rytmus), gramatický (stejně slovní druhy i tvary) nebo tématický (podobná tématická výstavba)

Poprvé zatáhli,
rybičku vytáhli.

To není ta ryba
mému srdci líbá.

- opakuje se poprvé, pak podruhé pak po třetí
- tyto verše jsou hojně hlavně v ruské literatuře

Antíteze - příměr protikladem, má tři stádia

- a) obraz
- b) popření obrazu
- c) cílový obraz

Přiletěli orli od půlnoční strany.
Nepřiletěli to orli od půlnoci,
ale všechna ruská knížata se sjela. (Karel Jaromír Erben)

Trópy - řecky ozdoba, prostředek, kterým zdobíme text na principu záměny, přirovnání, metafora, metonymie, synekdocha

Figury - prostředky, které vznikají opakováním slova a to na začátku verše = **anafora**, nebo na konci verše = **epifora**, nebo jsou opakována slova za sebou = **epizeuxis**

Apostrofa - oslovení, zvolání (Ó, řebíčku zahradnický, ó, růžičko voňavá), často se používají v zařikávání

Verš - jednotka svého druhu, základní celistvá jednotka básnického rytmu vyznačená jistým zvukovým uspořádáním (intonace, rozložení přízvučných a nepřízvučných slabik, rozložení dlouhých a krátkých slabik, rým), které se v řadě takových jednotek pravidelně opakují, rytmická a významová jednotka

- **sylabický systém** - systém, kdy je verš založen na stejném počtu slabik, přízvuk zde nehraje žádnou roli (polština, francouzština)
- **tónický systém** - systém, kdy je verš založen na posuvném přízvuku (ruština, maďarština)
- **časomíra** - systém, kdy je verš založen na střídání krátkých a dlouhých slabik (latina, stará řečtina)
- **sylabotónický systém** - verš je založen na stejném počtu slabik i přízvuků (čeština)

ÚVOD DO STUDIA FOLKLÓRU

3.přednáška

07.10.2008

ZMIZENÍ PROTIKLADŮ JEVIŠTĚ A HLEDIŠTĚ

- možnost vyjadřování emoci, způsobeno fyzickou blízkostí diváků, otevírá se představení
- intenzita tempa je dána diváky, mohou zasahovat, rychlé a živé představení
- opovědník, provolávač, praesuator, kašpárek – řídí představení
- sbor – komentuje děj
- nedochází k obměně hlavní linie, stále stejné, něco jinak tam pak bývá díky improvizaci ve folklóru, proto velký podíl obecenstva na hře – herec je stimulován obecenstvem (Donutil – Sluha dvou pánů)
- kolektivní souhra herců – Kodet – francouzské konverzačky (Shaw, Wilde) – Slaměný klobouk
- absence režiséra – tlampač, pan farář má také tuto fce, učitel, říkají, kdo má co dělat bez scénáře, proto není nutno režiséra

= jeviště je prostorem, který je vymezen, např oponou x lidové divadlo má sice také vymezený prostor, nikoli takto typicky (v Rusko mlátili obecenstvo)

- vtahování diváků na jeviště, hraje se uprostřed, před divadle, na dvoře – alternativní scény
- dekorace – minimální roli, ale důležité jsou rekvizity (králové mají korunu, Kristus kříž)
- velkou úlohu vyvýšené místo – řecké divadlo v amfiteátrech kvůli akustice původně se třeba hrálo na vozech (Shakespeare), součástí svatby bylo převezení věna (na vozech se odehrávají scény, družba chce odnést peřiny, ale družky je nechtějí vydat . . .), italská commedia dell'arte (uprostřed lidí, má specifické herce, stejné, neměnné – harlekýn-žlutá, červená, modrá a hnědá, kolombína, pierot, doktore), u nás stínání kohouta – svatodušní svátky, masopust, dochází k maskování – důležitý symbol
- expresivní gestikulace, převleky - tvořit kostým, který se liší od současného X snaha přiblížit se k současnému, gestikulace nemá nic společného s běžným herectvím, divadelní přednes ve změněném rytmu - nápodoba např loutkového divadla, parodie na mluvu, nepřirozené a tajemné hlasy
- metateze = výměna slov, „hlavě baba dolu“ + synonyma + oxymóron + umělá řeč
» těmito prvky se zabývá Boagtirev, u nás mu vychází „Souvislosti tvorby“ + píše o hadačkách a čarodějnicích z Ukrajiny (ale ve franc.)

LIDOVÉ DIVADLO Z HISTORICKÉHO HLEDISKA

- má mnoho forem od jednoduchých výjevů po rozvinuté až několik dní trvající, hry zpěvoherní, pantomima
- může být součástí rituálu, ale mohou být spontánní, ale také při svatbě
 - *obřadní a pochůzkového hry* (kolední) – má pevný fixovaný veršovaný text, počet postav není víc než 10, verše od 1000-2000, zpívané i taneční vložky, dříve hlavně dospělí (vánoce, Velikonoce, na sv. Blažeje, na sv. Řehoře, na sv. Dorotu, Masopust – hra Sajička

- *sousedské divadlo* – Podkrkonoší, hodně postav, každý z vesnice musí mít roli, největšího rozkvětu v 17.st. - kvůli jezuitům, i v podzámčí, hlavní role zpívají zdatní zpěváci, vystupují zde hlavně poddaní,
- *ochotnické divadlo*
- *loutkové divadlo* - bylo málo herců, loutky voděny špagátky, marionety, podle velikosti (až 70 cm) – Kopecských, Novákovi, Skupa (hlas Spejbla a Hurvínka, výtvar Noska + maňásci – rakvičkárna (praštit druhou postavičku) + doplňuje se to herci

Dana Bütnerová – zabývá se dětským folklórem, Erben, Hrabalová, živou a produktivní částí folkloru

- folklór pro děti – vařila myšička kašičku

- folklór dětí – říkadla, hry na práci, rodinu, schovávaná

- poetické princip, mají rádi rým, neologismy, imaginace, fantazie, bezprostřední vztah k životu, spontánní

seminář:

PAŠIJOVÉ HRY – HOŘICKÉ (NA ŠUMAVĚ)

= hry o utrpení a z mrtvých vstání Ježíše Krista, hrají se především v románských zemích, N. Kazantzakis -

„Kristus znovu ukřižovaný“ - B. Martinů k ní napsal operu, uvedena až po jeho smrti, přejmenována na „Řecké pašije“-přeložena i k nám, ale původně v Aj - sláva díky této hře, setkal se s B. Martinů, byl dokonce v Čechách na Božáku

= navštěvováno spíše cizinci, než našimi, v pravidla v srpnu o dvou víkendech (dříve po revoluci celé prázdniny, dnes už jen 4x)

= Hořice původně jen německé obyvatelstvo, dochází k paralelám mezi hrami, rozlišují se tři základní okruhy:

- středozápadní – Frankfurt nad Mohanem, Saint Care, Heidelberg
- tyrolský – Morane, Brixen, Bolzano, Augsburg, Cavaleze, Trento
- alemanský – Donaueschingen, Lützen

= jsou doloženy v Krkonoších, Štramberk, Planá – německé X české – Tábor, Blatná, Orlice nad Metují

= velkou roli u nás na pašijové hry má spis pátera Martina z Kochemu, Johann Josef Anmann – rakušan, napsal úplně nový text, používá se až do nástupu Hitlera

= kdo je vymyslel, kde měli počátek – přineseny cisterciáty ? Jezuité ? vztah církve se k nim mění – vítali je na počátku, pak je zakazovali kvůli pohanským prvkům

1.pol. 19.st. - první zmínky o nich, lidé, kteří třeba ani neuměli číst a psát, hospody „U čerta“ + „U anděla“ - v Hořicích, zde se hry hrají, role museli odpovídat skutečnosti, ten kdo hrál Krista musel být ctnostný, ten, kdo měl Jidáše, byl s tím spojován (trest), nejdříve hrají jen muži (v 70.letech i ženy) Máří Magdalena, všichni apoštolové, kněží 2x, centuriové, Pilát s manželkou – základní postavy hry „Hořické pašijové hry“ - M. Nová + M. Ulrychová – i v Národopisné Revue

= sponzorský od organizace Deutscheböhmerwaldbund - nechali postavit nové divadlo, veliké, nepřezila komunismus – Spielhaus (byla částečně dřevěná, s podezdívkou), chodí tam slavní (F. d'Este, princezna Stephanie, filmaři z USA) – byl natočen dokument

= obnoveny po válce, ale neměli nijak zvlášť úspěch, vstupují do toho profesor J. Pecka + J. Krček – vymysleli novou verzi (hodinu a půl, to je krátké, normálně se hraje celý den), tato rychle verze má playback – zpívají jako se základem, ale ne sami, neměli místo – v bývalém lomu, hrají v zeleni, je to odstupňované, za tmy se hraje jen s loučemi, je to zastřešené, jen to hlediště, kostýmy si dělají sami

ÚVOD DO STUDIA FOLKLÓRU

4. přednáška Život folkloru

14.10.

- folklorní projevy žijí jen v ústním podání interpreta = umění mluveného či zpívaného slova = umění interpretační, interpretační - interpretare = vypravěč - např. drama (nutní interpreti, kteří nám umění zprostředkují), hudba, interpretovatelné - různé způsoby výkladu, každá folklorní skladba žije jen ve svém konkrétním znění, které jí dává osobní výkon interpreta na určitém místě a v určitém okamžiku, podstatnými a rovnocennými komponenty folklorního díla je interpret, posluchač a situace, folklorní jevy existují buď jen společně se svým interpretem či neexistují vůbec, transformace folklorního díla do jiné sféry, do jiného mimofolklorního světa = když mluvené slovo převedeme do jiného, např. písemné podoby

- interpret - přebírá a uchovává folklorní skladby v paměti, tyto jevy realizuje, při této realizaci je svým způsobem přetváří, tyto jevy odevzdává dále v rodině, v lokalitě, mezi přáteli apod. - významní interpreti folkloru zastávali postavení významných specialistů

- interpretace skladeb se rozlišovala dle:

- a) pohlaví** - mužské - vojenské písně, pijácké (hospoda), dobrodružné a žertovné náměty, kosecké písně (synchronizace

tempa),

dostávali se také do světa - přinesli nové náměty - krajánci, sezónní dělníci, formani, dráteníci, ženské - ukolébavka, uchovávali spíše tradici než muži, balady

b) věku - mladší generace - tanec, milostné písně / starší generace - memoáry, pověsti, pohádky / anekdoty napříč všemi generacemi

- interpret byl zároveň zpěvák, tanečník, muzikant

dva typy interpretů

a) mechanický - pamatují si detaily, směřují ke stabilitě žánrů

b) tvořivý, novátorský

- příjemný hlas, dobře vyslovuje, musí dobře volit tempo řeči, gestika, mimika, folklor závisí na vynikajících interpretech, o tom, kdo byl vynikající, rozhodoval kolektiv, posluchač - kontaktní situace je klíčová pro folklor = komunikace probíhá v malém okruhu známých posluchačů, folklorní, skladby se šíří od interpreta k posluchači, vzniká mezi nimi přímý kontakt, paralelní, zpětná vazba (na reakci posluchače, může navázat reakce interpreta), interpret vůči posluchači v dvojakém vztahu, je jimi ovládán, pod jejich kontrolou, krajním, případem splnutí obou úloh je intimní zpěv pro sebe, přednesové situace - podmínkou výskytu, šíření folkloru, velký vliv na ně měli hospodářské poměry, zaměstnání, společenský život, sociální, sousedské, příbuzenské vztahy, místní rituály, 3 skupiny přednesových situací

a) spojené s rozličnými formami zábavy - taneční, večerní a podvečerní schůzky mládeže (vznikly tak chodácké písně), sousedské posezení

b) navazující na práci a zaměstnání - konopí, len - konopnická; dračky (dralo se peří), žatva, hrabání sena

c) vyrůstající z rituálů - koledování, stavění májky, pálení čarodějnic, jízda králů, masopust, hospody, kavárny, dopravní prostředky, při čekání u doktora, nemocnice, fronty, lázně

Říkadla - **Karel Čapek** - „*Marsyas*“, „*Na okraji literatury*“ bazírují na rytmu, rýmu - proto v závěru vznikají nesmysly, v dětském říkadle není rým příkrasou ale podstatou věci

Frazeologismy - víceslovná ustálená pojmenování z přeneseným (obrazným) významem, slova ztrácejí původní význam a nabývají významu nového, frazeologie - součást lexikologie

- třídění do různých hledisek

a) dle rozsahu frazeologizace - vlčí mák - frazeologizováno pouze slovo vlčí (znamená zde divokost), bílá vrána - frazeologizována obě slova = jedná se o nějakou výjimku, dalším příkladem je „ukázat paty“ (=utíkáme), uplatňována v různých oblastech - geografie (tichý oceán), nabílední, zčista jasna, ani vidu ani slechu, nechat na holičkách, ani zbla

b) dle slovně druhové příslušnosti - určované - achillova pata, adjektivní - zelený jako sedma, mazaný všemi mastmi, páté kolo u vozu, chudý jako kostelní myš, slovesné - dělat caviky, brát nohy na ramena

c) dle jazykových typů - předložkové pády - vzhůru nohama, od oka

d) dle citových příznaků - házet flintu do žita - hodně expresní, příznak eufemistický - odešel na věčnost (parte), příznak disfemistický - být pod drnem

e) stylisticky - hovorové - dát za frak, koukat jako vejkr, jet jak s hnojem / knižní - obrátit v prach a popel, chytit za srdce / publicistické - dát prostor, dát zelenou, poprat se s problémem, špičkový interpret

f) dle původu - domácí - mít hlavu v pejru, nestát za starou bačkoru, mít pod čepicí, dát si bacha, majzla, vzít roha, dát si lehára / cizí - antická mytologie, prokrustovo lože, tantalova muka, sysifovská práce, Damoklův meč, ariadnino klubko, překročit rubikon (udělat rozhodující krok), biblické - kalich hořkosti, solný sloup, uctívat zlaté tele, marmotratný syn, babylonská věž (nemůžu se domluvit), šalamounský rozsudek, zakázané ovoce, idiomy - takové frazeologické jednotky typické pro určitý jazyk a jsou nepřeložitelné

ÚVOD DO STUDIA FOLKLÓRU

5.přednáška

21.10.2008

Rčení – základem je sloveso, i v infinitivu, ve všech proměnách (házet perly sviním :-)), nejčastěji třetí osoba

X

Pořekadla – „lže jako když tiskne“

X

Prísloví – je otázkou rezignace, nikoli pobízení, lidová moudrost („co můžeš udělat dnes, nenechávej na zítřek“), oznámení, rozkazy, výstraha, metafora, některá mají historický původ („nouze naučila Dalibora housti“), heureka (našel jsem, viděl jsem)

LIDOVÁ PÍSEŇ

= zájem o ně především v preromantismu

Johann Gottfried Herder – Lied des Volkes » das Volkslied (kvůli lepšímu zapamatování), dříve Němci používají Gassenhauer
= snaha vytvořit z odrhovaček estetický ideál (snaha o estetickou cenzuru), romantismus + osvícenství – snaha zachovat věrný přepis

Klasifikace:

- a) podle fce – písně žatební, ukolébavky, pijácké, pracovníka
- b) podle akustického prostředí – ve volné přírodě, taneční písně (zkracují hodnoty, mají pravidelnou rytmiku, zda se tančí á capella – s doprovodem hudebním), jsou ovšem i druhy tanců, které střídají rytmy (matují), liché takty (balkánci, pěti čtvrtinový)
objektivizující zápis – musíme dávat pozor a píseň dobře napsat (noty), celá tónina je v G DUR (pouze jeden křížek) např podle Erbeny, nebo fotografický zápis (V. Uhel) nutno zapsat úplně všechno

Část textová = nikdy bychom se neměli snažit o jazykové sjednocení, ne násilně převádět, není obrazem dialektu, jakým se v regionu mluví, jihočeské dialekty (měkké), chodský dialekt (typické H, já ti hukážu, my máme typické V, pod voknem – protetické písmeno, moravská nářečí – oblasti na moravě, kde není Ř (vliv slovenštiny, stejně jako dvě L), strofy – víceřádkové, nápěv, každá sloka by se měla očíslovat (kvůli přehlednosti), přepisuje se to, co je pod notama ještě jednou, ne začít novou slokou

Část nápěvová = dvoučtvrteční (sudý), tříčtvrteční (lichý) › Takty, pak označení tóniny › podle počtu křížků (nebo B), my jich známe sedm, měli by mít odkaz na minulé sbírky, nebo třeba edice (zkratky speciální E3 – Erbenova sbírka č. 3)

+ rejstříky – seznam sběratelů, z nich čerpáme, seznam informátorů, regionů, sbírek

Incipit – začátek písně – Já mám koně – ale původně zvláštní názvy, jiné (jako název písně)

seminář:

krásný - jako obrázek, Adonýs, jako lotosový květ, jako panenka, jako lusk, jako krev a mlíko, k nakousnutí, ta by stála za hřích

ošklivý - jako noc, nebyl tam, když pánbůh krásu rozdával, moc krásy nepobral, nezakopl by o ni

starý - jako Metuzalém, jako praotec Abrahám, je v letech, má za sebou nějaký ten pátek

mladý - teleci léta, teče mu mlíko po bradě, může se holit v průvanu, zelenáč, má ještě skořápku na zadku

bohatý - je za vodou, zazobaný, je ve vatě, má v mundálu, má majlant, moh by penězi topit, moh by penězi tapetovat

chudý - dřevá kapsa, má hluboko do kapsy, je jako kostelní myš, louská šváby, louská cvrčky, je plonk, je švorc, suší hubu

Anekdoty

- *Oldřich Syrovátka, Dagmar Klímová, Karel Čapek („Marsyas čili na okraji literatury“), Karel Poláček („Židovské anekdoty“)*

- a) nepravé hádanky - vypravěč položí otázku a sám na ni odpoví
- b) dějová anekdota - obsahuje úvod, vstup, přechod a pointu
- c) nápisové texty - inzerát v novinách (Viola v dobrém stavu, od třetí polohy nehraná)
- d) jazyková záměna - Proč se řekne viola německy bratsche? Protože přesně takový zvuk viola vydá, když si na ni sednete.
- e) profesní anekdoty
- f) nechtěný humor - anekdoty, které se skutečně staly
- g) trojnásobné rozvíjení děje - takové ty vyprávěcí pohádky

ÚVOD DO STUDIA FOLKLÓRU

6.přednáška

04.11.2008

ROZDÍL MEZI ODBORNOU PÍŠŇOVOU EDICÍ A EDICÍ POPULÁRNÍ

- odborná písňová edice obsahuje rejstříky, ve kterých se objevují jména autorů, které písně sebrali, místo, odkud pochází, incipity (začátky písní), abecední rejstřík, písně by měly být očíslované a za každou písní by měly být odkazy na ostatní sbírky, kde už byla píseň uvedena

- odkazy se dělají tak, že autor se uvádí ve zkratce (E = Erben, Suš = Sušil) - na konci ale musí být vysvětlivky, kolikáté je to vydání sbírky

- 19. století se dělí na dvě poloviny - první polovina je charakterizována vládou Metternicha, která trvá až do

revolučního roku 1948 □ potom nastává bachovský absolutismus, který trvá až do 60. let

seminář:

Jíst a pít – pít hodně a málo

- padá to do něj jako němci do krytu, pije jako bezedná studna, žíznivý jako vebloud, jíst za čtyři
eufemismus – litotes – zmírnění, zesnul X expresivita = zdrsnění

Typy písní – lidová píseň – odrhovačka je spíše měštské prostředí, lidová píseň je neologismus, vymyslel Herder, kalken – přejímání cizích slov (doslovný překlad – smysluplný, super, asertivní, špičkový, lídr, meeting, sekáč – second hand, Pražák)

kramářská píseň, společenská (národní, snaha o podpoření panslovanství), francouzská píseň (kabaret, šantán, couplet – opakování slov v refrénu)

= naše hymna je popis krajiny – přívětivá krajina – locus amoenus

ÚVOD DO STUDIA FOLKLÓRU

7.přednáška

04.11.2008

ROZDÍL MEZI ODBORNOU PÍSŇOVOU EDICÍ A EDICÍ POPULÁRNÍ

- odborná písňová edice obsahuje rejstříky, ve kterých se objevují jména autorů, které písně sebrali, místo, odkud pochází, incipity (začátky písní), abecední rejstřík, písně by měly být očíslované a za každou píseň by měly být odkazy na ostatní sbírky, kde už byla píseň uvedena

- odkazy se dělají tak, že autor se uvádí ve zkratce (E = Erben, Suš = Sušil) - na konci ale musí být vysvětlivky, kolikáté je to vydání sbírky

- 19. století se dělí na dvě poloviny - první polovina je charakterizována vládou Metternicha, která trvá až do revolučního roku 1948 □ potom nastává bachovský absolutismus, který trvá až do 60. let

seminář:

Jíst a pít – pít hodně a málo

- padá to do něj jako němci do krytu, pije jako bezedná studna, žíznivý jako vebloud, jíst za čtyři
eufemismus – litotes – zmírnění, zesnul X expresivita = zdrsnění

Typy písní – lidová píseň – odrhovačka je spíše měštské prostředí, lidová píseň je neologismus, vymyslel Herder, kalken – přejímání cizích slov (doslovný překlad – smysluplný, super, asertivní, špičkový, lídr, meeting, sekáč – second hand, Pražák)

kramářská píseň, společenská (národní, snaha o podpoření panslovanství), francouzská píseň (kabaret, šantán, couplet – opakování slov v refrénu)

= naše hymna je popis krajiny – přívětivá krajina – locus amoenus

ÚVOD DO STUDIA FOLKLÓRU

8.přednáška

18.11.2008

- význam Erbenovy sbírky - Erben zachránil to nejlepší, co zůstalo z repertoárů 1. pol. 19. stol., realisticky vystihl proporce základních písňových druhů a žánrů, vystihl také zpěvné (Hradecko, Budějovicko, Plzeňsko, Chodsko) a nezpěvné regiony (okolí Prahy), vědecký význam - prvořadý pramen pro studium české písně, podklad pro vědecky fundovaný výklad české lidové písně, sbírka je také východiskem pro komparaci

- český folklor je málo popisný, je mu vlastní parodie a humor, co se týče nápěvu, je u českých písní hlavní barokní melodika (vždy postaveno na nějakém nástroji), pouze u jedné třetiny nápěvů existuje pouze jeden text (většina nápěvů má dva nebo tři texty, Ach není tu není - dokonce 6 textů), jasně převažuje lichý takt nad sudým, většina nápěvů je v dur

- nedostatky Erbenovy sbírky - chybí názvy figurálních tanců, žádné instrumentální doprovody, u říkadel uvádí jen texty (i když se texty deklamovaly - prozpěvovaly), nezaznamenal ani halekání pastevců, popěvky žen

7.seminář:

Čech – Pálava, Mikulov, Dolnomoravský úval – hranice s Moravou, členění na Moravě hodně pestré, je proto důležité se ptát, kam se sami obyvatelé řadí

Etnografické regiony na Moravě- Podluží, Hanácké Slovácko, Dolňácko, Kyjovské dolňácko, Uhersko-brodské dolňácko, Luhačoviccko, Moravské Kopanice, Hornácko, Lašsko, Ostravsko je melting pot, ale Opava už je zase region, Haná, část Leska (zasahuje na Opavsku a ostravsku), moravská část českomoravské vysočiny = vysočina, horácko, hlavní město Jihlava, Třebíč je podhorácko

Moravské slovácko – jako termín, na přelomu 19-20.st.- Moravské Slovensko (K. Chotek-zůstává termín slovensko, z počátku století)

Etnografické oblasti Čech – Kladensko, berounsko, česká Blata, Krumlovsko, Doudlevesko, Tábořsko, Prácheňsko (Horažďovice, písek), Pošumaví, Chodsko, Orlicko, Novohradsko, česká část českomoravské vysočiny

Písňový repertoár:

a) Moravské slovácko

b) Valaško

c) Haná+Slezsko+část českomoravské vysočiny